

Η ΧΟΡΕΥΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟ 13^ο & 14^ο ΑΙΩΝΑ

Παρά τις ζωγραφικές και τις γλυπτικές παραστάσεις, καθώς και τις φιλολογικές πληροφορίες που μακροπρόθεσμα οι μεσαιωνικοί καλλιτέχνες, ποιητές, βίβηματογράφοι, ήθογράφοι και θεώρητικοί, σχετικά με τους χορούς της εποχής τους, δέ μπορούμε να σχηματίσουμε μία ξεκάθαρη ιδέα για το πώς ακριβώς χορεύονταν οι χοροί του πολιότερου μεσαίωνα κι ακόμα λιγότερο για το πώς ήταν ή μουσική που τους συνόδευε.

Από το τέλος όμως του 12ου αιώνα οι πληροφορίες μας αρχίζουν να γίνονται πιο θετικές και μπορούμε να μιλήσουμε με περισσότερη σιγουριά για τη μουσική αυτή, βασιζόμενοι πρό πάντων στα, έστω κι ελάχιστα, μουσικά κείμενα χορευτικών κομμάτων που διασώθηκαν σε χειρόγραφες συλλογές των 13ου, 14ου και 15ου αιώνων.

Από τις πληροφορίες λοιπόν αυτές βλέπουμε, ότι όπως και στην αρχαιότητα έτσι και στο μεσαίωνα ο χορός ήταν μία απ' τις κυριότερες διασκεδάσεις κάθε κοινωνικής τάξης, από την αρχοντιά ως τον πιο ταπεινό όχλο.

Μά κι' οι επαγγελματίες χορευτές δεν έλειπαν τότες. Κι' αυτοί ήταν οι ζονγκλέρ (*jongleurs*), που κατόνταν από τους πολιούς εκείνους πλανόδιους χορευτές, ακροβάτες κι οργανοπαίχτες, που ήταν γνωστοί με τα όνόματα μίμοι, ζοκουλατόρες ή ιστρίονες, πραγματικοί άλητες, που διατρέχαν τις χώρες του ρομαϊκού κράτους διασκεδάζοντας και φτωχούς.

Η μουσική, που μ' αυτή συνόδευαν οι ζονγκλέρ τους χορούς και τις ακροβασίες τους μάς είναι έντελως άγνωστη, γιατί κανένα κείμενο μεσαιωνικής δε διασώθηκε. Πάντως από τις φιλολογικές πληροφορίες κι' από τις εικονογραφίες εκείνης της εποχής, συμπεραίνουμε ότι ή μουσική των ζονγκλέρ ήταν πολύ άπλη. Τόσο άπλη μάλιστα ώστε να μπορούν οι έκτελε-

στές της να χορεύουν και σύγχρονα να τραγουδούν ή να παίζουν κανένα όργανο μάλλον πρωτόγονο.

Από την τάξη αυτή των ζονγκλέρ βγήκαν κι' οι πρώτοι όργανοπαίχτες, που δεν ταξίδευαν πιά εδώ κι' εκεί, αλλά έμεναν σε μία πόλη ή σ' έναν άρχοντικό πύργο, σε μόνιμοι μισθωτοί μουσικοί.

Οι όργανοπαίχτες αυτοί ονομάζονταν μενεστρέλ (*menestrels*) κι' άνηκαν στο κατώτερο προσωπικό των άρχόντων εκείνου του καιρού. Οι μενεστρέλ διακρίνονταν σε παίχτες ψηλών οργάνων — όπως λέγονταν τα πνευστά και τα κρουστά όργανα, λόγω του δυνατού ήχου των — και σε παίχτες χαμηλών οργάνων — όπως λέγονταν τα έγχορδα όργανα λόγω του πιο αδύνατου ήχου των.

Η ποικιλία των μεσαιωνικών αυτών οργάνων ήταν πλουσιώτατη — τα κυριότερα όμως απ' αυτά ήταν: 'Από μόν τα ψηλά όργανα, τα φλάουτα, οι μάζετ, (όπως λέγονταν τότες οι γκάϊτες), τα όμπος, τα κόρνα, οι τρομπέτες και το όργανο με αύλους και πλήκτρα. 'Από δε τα χαμηλά το ψαλτήρι, ή μαντόρα, το λαούτο, ή κιθάρα, ή άρπα, ή βιέλα, το ρεμπέκ κι' ή σιφονί. Όσο για τα κρουστά, αυτά ήταν κυρίως τα ταμπύρα, τα ταμπουρέν κι' οι καστανιέτες.

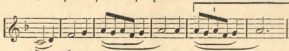
Αυτά λοιπόν τα όργανα έπαιξαν κυρίως οι όργανοπαίχτες του μεσαίωνα στις τελετές ή στις αυλικές και λαϊκές διασκεδάσεις, και μ' αυτά συνόδευαν τους χορούς. Κ' ή χορευτική μουσική τους ήταν μαζί κι' ή μουσική όργανική μουσική του Μεσαίωνα.

Στην άρχή ή μεσαιωνική χορευτική μουσική ήταν φωνητική κι' ή πιο αρχαϊκή της φόρμα ήταν το ροστουτέλο ή ροντό, που χορεύταν κυρίως στη Γαλλία και στην 'Ιταλία. Στο χορόν αυτό οι χορευτές πιάνονταν από τα χέρια κι' έσχηματίζαν μία κυκλική αλυσίδα. Ένας κορυφαίος χορευτής εγχώριος από τους άλλους κι' όχι μόνο οδηγούσε το χορό, αλλά τραγουδούσε

PREMIER POINT.

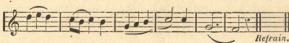
REFRAIN, à répéter après chaque point.

DEUXIEME POINT.

TROISIEME POINT.

QUATRIEME POINT.

CINQUIEME POINT.

ΕΣΤΑΜΠΙ (Estampe)

(Άρχές του 14ου αιώνα)

Ο χορός αυτός αποτελείται από πέντε μικρά θέματα (Points ή Puncta), που το καθένα τους ακολουθείται από μία στερεώση έπαυδ (Refrain). Η ρυθμική του άγωγή είναι πολύ γρήγορη.

με την τέχνη τους άρχοντες

χορούς. Κ' ή χορευτική μουσική τους ήταν μαζί κι' ή μουσική όργανική μουσική του Μεσαίωνα.

κι' δλας τή χορευτική μελωδία, πού τήν επαναλάβαιναν ύστερα όλοι οι άλλοι χορευτές μαζί. Ή μελωδία αήτη ήταν κανώνμένη από δυό φράσεις στερεότυπες, μιά γιά δλες τίς στροφές και μιά γιά τήν έπώδó.

Τό πύό παλιό μουσικό κείμενο χορευτικής μουσικής πού διασώθηκε είναι τό περίφημο ροντώ τής «Reine Avrilouse» (Άπριλιάτικη βασίλισσα), πού χορεύονταν κυρίως από γυναίκες. Τό ποιητικό του κείμενο είναι ένα σωστό ξεσήκωμα τών γυναικών κατά τού συζυγικού ζυγοδ. Ή Άπριλιάτικη βασίλισσα γιά νά γιορτάσει τήν άνοιξη και νά σκάσει τούς ζηλιάρηδες συζύγους δείχνεται πολύ έρωτιάρα. Διώχνει από τό χορό τούς συζύγους αυτούς και προσκαλεί δλα τά κορίτσια και τούς νιούς νά πάρουν μέρος στό θεότρελλο χορό τής. Ή μουσική αυτού τού Ροντώ είναι γιομάτη κέφι και ζωή.

Άλλος παλιός μεσαιωνικός χορός ήταν ή Καρόλ, ό έννοούμενος χορός τής άρχοντιάς. Στην άρχή χορεύονταν άποκλειστικά από γυναίκες ένó οι άντρες ίκανοποιούνταν καιτάζοντας μόνο τό χαριτωμένο αυτό θέαμα. Άργότερα όμως, στό 13ον αιώνα, άρχισαν νά χορεύουν κι άντρες μαζί με τίς γυναίκες αυτόν τό χορό. Ή μουσική τής καρόλ, ήταν κυρίως τραγουδι-στή κάποτε όμως παιζόταν κι' από όργανα μόνο.

Συγγενικός τής χορός ήταν ή τρέσκ, λαϊκός ή μάλλον άγροτικός, πού τόν χόρευαν όμως κι' ό άρχοντες.

Άπ' αυτές τίς πρωτόγονες φωνητικές χορευτικές φόρμες γεννήθηκαν τρεις από τούς πύό έννοούμενους χορούς τού 13ου αιώνα. Ή **σταντίπ**, ή **ντούσκια** κι' ή **έσταμπι**.

Άπ' αυτούς τούς τρεις χορούς μόνο γιά τήν έ-σταμπι έχουμε θετικές και λεπτομερείς πληροφορίες, ζωντανεμένες κι' από χειρόγραφα μουσικά κείμενα, πού διασώθηκαν. Ή μουσική λοιπόν τής έσταμπι δέ συνόδευε πάντα τό χορό, αλλά μπορούσε νά είναι κι' ένα μουσικό κομμάτι προορισμένο νά παίζεται σε μιά συγκέντρωση γιά νά διασκεδάζουν οι καλεσμένοι. Ή καταγωγή αυτού τού χορού ήταν καθαρά γαλλική. Άπό τή Γαλλία πέρασε στην Ήταλία με τ' όνομα **σταμπία**.

Στύν Ήταλία βρισκόμει ακόμη δυό λογιάν ντόπιους χορούς. Τό **σαλταρέλο**, γρήγορο πηχικό χορό και τό **τρότο**, ακόμη πύό γρήγορο από τό **σαλταρέλο**.

Οι Γαλλικοί χοροί διαδόθηκαν και στους άρχοντικούς κύκλους τής Γερμανίας. Οι Γερμανοί όμως χωρικοί παραδόθηκαν σ' άποκλειστικά δικά τους θεότρελλα χορευτικά ξεφαντώματα, όπου οι φοβότες τών γυναικών άνέμιζαν λυότερα στόν άέρα, κι' οι χορευτές γίνονταν μαλλιά κουβάρια με τίς χορεύτρες. Οι χωριάτικοι αυτοί χοροί παράλλαξαν ένó έπαρχία σ' έπαρχία.

Και στύν Άγγλία οι γαλλικοί χοροί έχον διαδοθεί πλατεία. Μά κοντά σ' αυτούς οι Άγγλοι είχαν και τούς άποκλειστικά δικούς τους' γι' αυτούς όμως ξέρουμε πολύ λίγα πράματα.

Όλοι γενικά οι παλιοί χοροί τού Μεσαιώνα είχαν τά ίδια σχεδόν χαρακτηριστικά γνωρίσματα στη μουσική τους. Δηλαδή, κάθε χορευτικό κομμάτι άποτελούνταν από τρία ή περισσότερα μικρά μελωδικά μέρη πού λέγονταν **πούνκτα** κι' είχαν μιά κοινή έπώδó, πού τήν πρώτη φορά τέλειωνε σε μιά νότα πού δέν ήταν ή τονική και μόνο στην επανάληψή του κατάληγε στην τονική.

Στύν επανάληψη κάθε **πούνκτου**, ή άλυσοίδα τών χορευτών έναγούριζε στα βήματά τής και σ' αυτό όφείλεται ό όρος **βέρ (vers)** ή **βέρσους**, δηλαδή έναγούρισμα, πού μ' αυτόν όνόμαζαν συχνά τά **πούνκτα**. Όμως παρά τήν όμοιόμορφη σύνθεσή τους όλοι αυτοί οι χοροί διάφεραν αίσθητά μεταξύ τους με τό έντονα λαϊκό τοπικό χρώμα πού τούς χαρακτηρίζει, περισσότερο από κάθε άλλο είδος μουσικής σύνθεσης τής έποχής έκείνης.

Οι χοροί αυτοί έξελίχτηκαν σιγά-σιγά σε καθαρά όργανικά κομμάτια, πήραν καινούριες μουσικές μορφές (ή μόνη παλιά πού διασώθηκε ως σήμερα μαζί με τό άρχικό όνομά τής είναι τό ροντώ) κι' άργότερα συναρμολογήθηκαν-κατά όρισμένη σειρά, άνάλογα με τό ύφος τους και τή ρυθμική τους άγωγή, κι' άπέτέλεσαν τή **σουίτα**, πού κι' αυτή με τή σειρά τής έξελίχτηκε και πήρε τή μορφή τής νεώτερης **σονάτας**.